

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLERİNİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ VE KATILIM DÜZEYLERİ

THE IDEAS AND PARTICIPATIONS RELATED TO THE SPARE TIME ACTIVITIES OF PHSICAL EDUCATION AND SPORT TEACHERS

*Kadir PEPE

** Süleyman CAN

ÖZET

Çağımızın monoton yaşamı içerisinde, insanların zorunlu yaşamlarının dışında kalan zamanlarını iyi şekilde değerlendirmeleri sağlıklı kalabilmeleri için çok önemli olduğunu biliyoruz. Bu durum geleceğimiz olan çocuklarımız için daha da önem taşımaktadır.

Boş zamanların değerlendirilmesinde özellikle Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin fonksiyonu çok önemlidir. Eğitim kurumlarında yapılan boş zaman etkinlikleri gençlerimizin güvenliğine, sağlığına, katkıda bulunarak hayattan zevk ve doyum almasını sağlamaktadır.

Araştırmamızda boş zamanların değerlendirilmesinde bu denli önemli olan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin karşılaştıkları güçlüklerinin, görüşlerinin ve katılım düzeylerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Amaca uygun olarak, veriler Burdur ili il merkezinde çalışan 22 Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenine anket uygulanarak elde edilmiştir. Değerlendirme ise tüm maddelerin cevaplarının % dağılımlarına göre yapılmıştır.

Sonuç olarak öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini yapmak için bütün gayretlerini gösterdikleri fakat yeterli saha ve malzemelerinin olmayışı, okul yönetiminin yeterince ilgisizliği, ayrıca öğrencilerin ders yüklerinin fazla olması, sebeplerinden dolayı istenilen düzeyde rekreatif etkinlikleri yapamadıkları görülmüştür.

Anahtar Kelime : Ortaöğretim Kurumu, Boş zaman, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni

SUMMARY

We know that evaluating out of essential life time excess perfectly is very important in our marathonic nowadays life. This situation will be more important to next generation (children). Evaluating excess time is important function specially of physical Education and Sport teachers. Excess time activities carried out in physical education establishments made addition to our youngs security and health and insure their life enjoyment and sensation.

In our research the aim was investigation the problems facing physical education and sports teachers in evaluating students excess time, their precipitation and reflections Accordingly 22 physical education and sports teachers from Burdur province included in the investigation to obtain data (in form of answers to inquiry questions). Inc data evaluated according to percentage distribution (%).

The results showed that Inspite of the teachers effort to evaluate the excess time, arena and facilities absence, the of the shoal management and the thought lesson load applied an students were the main reasons resulted in getting insufficient activities.

Key Words : Medium school, excess time, physical education and sport teachers.

GİRİŞ VE AMAÇ

Çağımızın monoton yaşamı içerisinde insanların zorunlu yaşamlarının dışında kalan zamanlarını iyi şekilde değerlendirmeleri sağlıklı kalabilmeleri için çok önemli olduğunu hepimiz biliyoruz.

İnsanlar çeşitli zamanlarda sahip olduğu boş zamanlarında; monotonluktan uzaklaşmak, dinlenmek, hava değişimi gezmek-görme, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi pek çok amaçla, açık veya kapalı alanlarda ya da pasif aktif şekillerde, kent içinde veya kırsal yerlerde rekreatif etkinliklere katılmaktadırlar.

**Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi MUĞLA

Rekreatif etkinliklerde günlük, hafta sonları, yıllık izinler ve daha uzun tatiller ile emeklilik gibi dönemlerde birçok alanda yapılan ve çok çeşitliliği olan aktiviteler söz konusudur. Bu aktiviteler insanların ayrı ayrı amaç ve istekleri doğrultusunda anlam kazanmaktadır⁽³⁾.

Bu özellikler Rekreasyonun kesin bir tanımının yapılmasını zorlaştırmıştır. Kişilerin bakış açılarına göre tanımları yaptıklarını görüyoruz.

Bu tanımlardan bazılarını bakacak olursak Rekreasyon Latince (recreatio) kelimesinden geldiğini görüyoruz. Anlamı ise yenilenme

*S.D.Ü. Burdur Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü BURDUR

toplumsal grupların boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları dinlendirici ve eğlendirici etkinlikler anlamına gelmektedir⁽⁵⁾.

Weber'e göre "zaman insanın devam ettirdiği yaşamın yerine göre uzun yada kısa süreli tekrar edilmesi olanaksız başlangıcı ve sonu belli saatle ölçülebilen bir bölümdür"⁽¹⁰⁾.

Diğer bir tanıma göre "zaman hayattır ve zamanı boşa geçirmek hayatı boşa geçirmek demektir"⁽¹⁾.

Daha kapsamlı bir tanımı da şu şekilde yapılmaktadır. "İnsanın yoğun çalışma yükü rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilerden bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek korumak ve devam ettirmek aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlamak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçları için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığın etkinliklere rekreasyon denir" şeklindedir⁽³⁾.

Genel olarak çoğu araştırmacılar rekreasyon faaliyetlerini şehirsal ve kırsal yani şehirde ve kırsal yapılan rekreasyon faaliyetleri şeklinde ayırım yaptıklarını görüyoruz.

Şehirlerde yapılan faaliyetleri kısa süreli, boş zamanlarda ve insanların kendi yakın çevrelerinde yapabilecekleri faaliyetler olmaktadır. Bunlar sinemalar, tiyatrodan eğlence yerleri, kapalı ya da açık spor tesisleri, müzeler, hayvanat bahçeleri, sanat galerileri gibi yerlerdir. Kırsal rekreasyon faaliyetleri ise, aslında kırsal kökenler değil, tersine şehirden çıkmış, ancak geniş arazi kullanımı ve bazı doğal özellikler gerektirdiğinden kırsal alanda yapılabilen rekreasyon faaliyetleridir. En önemli özelliği faaliyetlerin doğal ortam gerektirmesidir⁽⁶⁾.

İnsanlara rekreatif etkinlikler yoluyla kalıcı alışkanlıklar kazandırılmaktadır. Bu alışkanlıklar boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme, spor yapma, paylaşma, dayanışma, yenme ve yenilme duygusu, takdir etme duygusu, kurallara uyma, grup bilinci, başarıma duygusu, vb. alışkanlıklar ve duygular olarak sıralayabiliriz. Elde edilen bu alışkanlıklar ve duygular toplumumuzun genç ve dinamik olan aynı zamanda örgütlenmiş halde olan ortaöğretim gençliğine kazandırılması daha

kolay olmaktadır. Çünkü bu gençlik yönlendirilmeye hazır, hırslı, yeteneklerini ortaya koyabilecek, ortam arayan, heyecanlı, çabuk kızmaya eğilimli, sabırsız, hareketli, canlı, takdir edilmek, lider olma arzusunda olan bir gruptur.

Eğitim kurumlarında yapılan rekreatif faaliyetler öğrencilerin güvenliğine ve hayatta kalmasına katkıda bulunarak, hayattan zevk ve doyum almasını sağlamaktadır. Özellikle gençler için bu derece önemli olan rekreatif etkinliklerin yaygınlaştırılıp ve benimsetilmesi için ülkemizde Hükümet programlarında kanun ve yasalarda yer aldığını görüyoruz.

Bunlardan bazıları şöyledir:

- Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplum yetiştirilmesinin temel unsurlarından biri olan sporun geniş kitlelerce yapılması teşvik edilecek.
- Boş zamanların değerlendirilmesi yaşamın bir parçası haline getirilecek.
- Kullanılacak alan ve tesisler çocuk, genç, ev hanımları, yaşlı yalnız yaşayanlar, özürü ve benzeri gruplar tarafından değişik zamanlarda istifade edilebilecek şekilde geliştirilecektir.
- Toplumun her kesiminin boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine katılabilmesi için çok amaçlı tesislerin mahalli idarelerin yardımı ile semtlere ve kırsal kesime kadar yaygınlaştırılması çabaları sürdürülecek⁽¹¹⁾.
- Okul içi eğitim ve spor faaliyetlerine önem verilecek bu amaçla okullarda beden eğitimi ders saatleri artırılacak, kamunun yanında özel sektör tarafından da spor tesislerinin yapılması teşvik edilecek şehir imar planının hazırlanışında spor alanlarına ve yeşil sahalara ağırlık verilecek ve amatör spora teşvik arttırılacaktır⁽⁴⁾.
- 1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 58. ve 59. maddelerinde de "Devlet gençleri alkol düşkünlüğünden, kötü alışkanlıklardan ve cehaletten kurtarmak için gerekli tedbirleri alır." "Devlet her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır ve sporun kitlelere yaygınlaşmasını teşvik eder."

"Devlet başarılı sporcuyu korur"⁽⁹⁾ şeklindedir.

Bütün bunlar, rekreatif etkinliklerin önemini vurgulamaktadır. Acaba bu derece önemli olan rekreatif etkinlikler Eğitim kurumlarında hangi düzeyde uygulanmaktadır.

Buradan hareketle çalışmada ortaöğretim kurumlarında boş zaman faaliyetlerinin uygulanmasında büyük sorumluluklar düşen Beden Eğitimi ve Spor öğretmenlerinin boş zaman etkinlikleri hakkındaki görüşlerinin ve katılım düzeylerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma literatür tarama ve anket modelinde yapılmıştır. Çalışma evreni Burdur ili, il merkezinde bulunan ortaöğretim okulları, örneklem grubu ise bu okullarda görev yapan

22 Beden Eğitimi ve Spor öğretmeninden oluşmaktadır.

Veriler 18 soruluk bir anketle toplanmıştır. Anketler öğretmenlerle bire bir görüşülerek uygulanmıştır. Anketin geçerliliği ve güvenilirliği her sorunun konu ile ilişkisi açık ve anlaşılır olması bakımından uzmanlara tetkik ettirilerek benzer anketlerle karşılaştırılıp, 10 gün ara ile 15 Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenine pilot uygulama yapılarak sağlanmıştır. Testte Pearson momentler çarpımı korelasyon eşitliği kullanılmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi her soruya verilen cevapların % dağılımına göre yapılmıştır. Verilerin bir kısmı tablolatırılmadan tartışma ve sonuçta verilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

Değişkenler (N. 22)	N (Toplam)	% Dağılım
Erkek	14	64
Bayan	8	36
Toplam	22	100

Tablo 2: Katılımcıların Okullarında Ders Dışı Etkinlikleri Adı Altında Yapılan Faaliyetler

Değişkenler (N. 22)	N (Toplam)	% Dağılım
Atletizm	3	14
Basketbol	5	23
Voleybol	4	18
Hentbol	4	18
Futbol	4	18
Güreş	2	9
Masa tenisi	---	---
Diğerleri (Yazınız)	---	---
Toplam	22	100

Tablo 3: Katılımcıların Ders Dışı Etkinliklerinin Amacı Hakkındaki Görüşlerin Dağılımı.

Değişkenler (N. 22)	N (Toplam)	% Dağılım
Bütün öğrencileri kapsamalı	---	---
Okul takımını geliştirme	3	14
Sporun yaygınlaştırılması, tüm öğrencilerin katılımını sağlanması	7	31
Sağlık	3	14
Eğitim aracı olarak kullanarak	5	23
Öğrencilerin duygularının kontrolü	4	18
Diğer (Lütfen yazınız)	---	---
Toplam	22	100

Tablo 4: Katılımcıların Öğrencilerin Ders Dışı Etkinliklere Katılımını Arttırmak İçin Neler Yapılması Gerekli Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.

Değişkenler (N. 22)	N (Toplam)	% Dağılım
Tesis alt yapısının oluşumu	7	32
Öğrencilerin bilinçlendirilmesi	9	41
Okul yöneticisinin duyarlılığı	6	27
Diğeri (Belirtiniz)	---	---
Toplam	21	100

Tablo 5: Katılımcıların Ders Dışı Etkinlikleri Sırasında Karşılaştıkları Zorlukların Dağılımı

Değişkenler (N. 22)	N (Toplam)	% Dağılım
Okul yönetimi desteklemiyor	---	---
Öğrencilerin boş zamanları olmuyor	6	27
Mali kaynak sıkıntısı	5	23
Yeterli sayıda Bed. Eğt. Öğretmeni yok	---	---
Mevzuat yetersiz	---	---
Tesis malzeme yetersizliği	10	45
Öğrenci sayısı çok kalabalık	---	---
Öğrenciler isteksiz	1	4
Okul takımını çalıştırmaktan zamanımız kalmıyor	---	---
Toplam	22	100

Tablo 6: Ders Dışı Etkinliklere Katılan Öğrencilerin Katılım Amaçları Hakkındaki Katılımcıların Görüşleri Dağılımı

Değişkenler (N. 22)	N (Toplam)	% Dağılım
Özel ilgi alanı olduğu için	7	32
Performans sporu olarak (Amatör, Profesyonel)	---	---
Boş zaman faaliyeti olarak	3	14
Kötü alışkanlıklarından uzak durmak için	---	---
Sağlık için	---	---
Sosyal statü elde etmek için	6	27
Arkadaş bulmak için	---	---
Öğretmenin gözüne girmek için	---	---
Kendini ispatlamak için	6	27
Dikkat etmek için	---	---
Toplam	22	100

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmaya 14 Erkek, 8 bayan öğretmen katılmıştır (Tablo 1). Hizmet yılları genel olarak 5 yıl, Haftalık Ders saatlerinin 10 ile 25 saat arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki okullarda, spor tesisi olarak genellikle açık sahaların olduğu görülmektedir. Buda kış günlerinde beden eğitimi ve spor derslerinin verimsiz geçtiğinin bir göstergesi durumundadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun çalışma saatleri dışında meslekleriyle ilgili antrenörlük ve hakemlik, ders dışı etkinlikleri adı altında da çoğunluk sırasına göre, basketbol, voleybol, hentbol, futbol, atletizm, güreş branşlarını yaptıkları görülmektedir (Tablo 2). Bu veriler (Pehlivan 1992) tarafından yapılan araştırma ile paralellik arz etmektedir⁽⁷⁾. Veriler sonucunda okullarda mevcut spor branşları dışında bir etkinliğin yapılmadığını söyleyebiliriz. Öğretmenlerin çalışma saatleri dışında antrenörlük ve hakemlik yapmaları ders dışı etkinliklere katılımını etkilediği kanaatindeyiz. Bu noktadan hareketle beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin rekreatif etkinliklere katılma zorunluluğu getirilmesi düşünülebilir.

Katılımcılar, Öğrencileri ders dışı etkinliklere, genel olarak ailesinin, beden eğitimi ve spor öğretmeninin, arkadaşlarının yönlendirdiklerini belirtmektedirler. Bunu rehber öğretmenin, medyanın ve okul yöneticilerinin yönlendirmesi izlemektedir. Bu sonuca göre öğrencilerin birincil derecede görüştüğü kişilerden etkilendiklerini söyleyebiliriz.

Katılımcılar, rekreatif etkinliklerinin amaçlarını da sporun yaygınlaştırılması, tüm öğrencilerin katılımının sağlanması, öğrencilerin duygularını kontrol etmek ve eğitim aracı olarak kullanmak olarak görmektedirler (Tablo 3). Öğrencilerin, ders dışı etkinliklere katılımının sağlanması için de birinci derecede, öğrencilerin bilinçlendirilmesini, tesis altyapısının oluşturulmasını, son olarak ta okul yöneticilerinin duyarlı olması gerektiğini belirttikleri görülmektedir (Tablo 4). Bir uygulamanın yapılabilmesi için öncelikle o, uygulama için gerekli alt yapı unsurlarının hazırlanması ve uygulamaya katılacakların bilinçlendirilmesi, yönetim tarafından da desteklenmesi gerektiği görüşündeyiz. Ancak bir uygulama bunlar sağlandığı ölçüde amacına ulaşabilir.

Katılımcılar, Öğrencilerin ders dışı etkinliklere genel olarak katıldıklarını, ders dışı etkinliklerinin amacına uygun yapılar yapılmadığını, genellikle amacına uygun olarak yapılmadığını belirttikleri görülmektedir. Yapılan rekreatif faaliyetlerin amacına uygun şekilde yapılmadığı görüşü (Pehlivan, Esen, Dönmez, 1994) tarafından yapılan okul spor etkinliklerinin eğitim programı açısından araştırılması konulu araştırma bulguları ile paralellik arz etmektedir⁽⁸⁾.

Öğretmenlerin, okullarda hangi amaca dönük spor etkinlikleri yaptıkları ise birinci derecede spora özendirme spora başlamaya fırsat verme, olarak belirtirlerken bu durumu boş zamanları değerlendirme, genel eğitime katkıda bulunma, fiziksel ruhsal ve zihinsel gelişimi sağlama izlemektedir. En son durumda ise

okulun reklamını yapmak gelmektedir. Bu verilere göre öğretmenlerin, öğrencileri eğitmek için her türlü fedâkarlığı yaptığını söyleyebiliriz.

Okullarında rekreatif etkinliklere katılımı zorlaştıran nedenlere, birinci derecede tesis ve malzeme yetersizliği belirtilirken, bunu öğrencilerin boş zamanının olmayışı, mali kaynak sıkıntısı, izlerken en son sırada ise öğrencilerin isteksizliği görülmektedir (Tablo 5). Bu görüş (Pehlivan, Esen, Dönmez, 1994) tarafından yapılan araştırma ile tutarlı görülmektedir⁽⁸⁾. Bu veriler okullarımızda rekreatif etkinlikleri yapabilecek yeteri kadar tesisin olmadığını göstermektedir.

Katılımcılar açısından, sportif faaliyetlerde önemli olanın, çok sayıda öğrencinin spor faaliyetlerine katılımın olduğu belirtilmektedir. Bu ise öğretmenlerin kişisel menfaatlerini ikinci planda tuttuğunu ve birinci planda öğrencilerin olduğunu göstermektedir. Okul yönetiminin rekreatif etkinlikleri yeterince desteklemediği görülmektedir.

Öğretmenler, Rekreatif etkinliklerin genel itibarıyla öğrencilerin dersteki başarılarını olumlu yönde etkilediği görüşündedirler. Rekreatif faaliyetlerin öğrenciler üzerinde, sosyalleştirme, daha dinamik ve enerjik etkilerinin olduğu, buna bağlı olarak da sağlıklı bir yapıya kavuşturduğu belirtilmektedir. Bu bulgular (Gündüz ve Arkadaşları, 1991) yaptıkları çalışma bulgularıyla örtüşmektedir⁽²⁾. Burada rekreatif etkinliklerin genç nesiller üzerinde önemli etkisinin olduğu görülmektedir.

Öğretmenler, öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılım amaçlarını, birinci derecede öğrencilerin özel ilgi duymalarına bağladıkları görülürken, bunu kendini ispatlama ve sosyal statü elde etme, son sırada ise boş zaman faaliyeti olarak katılma izlemektedir (Tablo 6). elde edilen veriler sonucunda öğrencilerin rekreatif etkinliklere bir boş zaman faaliyeti olarak katılmadıklarını bu faaliyetlere özel ilgi duyduklarını ve faaliyet süresince kendilerini başkalarına karşı ispatlama ve sosyal statü elde etmek için bir araç olarak kullandıklarını söyleyebiliriz.

Elde edilen veriler doğrultusunda, araştırmanın sınırlılığı içindeki okullarımızda rekreatif etkinliklerin yapılabileceği tesis ve malzemelerin yetersiz olduğu, idarenin bu tür faaliyetlere, belki çeşitli sebeplerden dolayı fazla desteklemediği, gelişme çağında olan gençlerimizin psiko-sosyal, fiziksel ve motorsal becerilerinin geliştirilmesi gerekirken, tek taraflı bir eğitim sistemi uygulandığını, Öğretmenlerin rekreatif etkinlikler için her türlü faaliyetlere hazır olduklarını, bu tür faaliyetlerin öğrenciler üzerindeki olumlu etkilerinin bilincinde olduklarını söyleyebiliriz.

Çalışma sonucunda şunları önerebiliriz.

1. Her şeyden önce ilgili merciler tarafından rekreatif faaliyetlerin sürdürülmesi için çıkarılan kanun ve tasarılar işletilmelidir.

2. Rekreatif etkinliklerinin yapılabileceği alt yapı ve malzemeler hazırlanmalıdır.

3. Rekreatif etkinliklerin önemi ve faydaları öğrencilere, geniş halk kitlelerine anlatılarak benimsetilmelidir.

4. Okul yönetimleri rekreatif etkinliklerin yapılması için Beden Eğitimi Öğretmenlerini zorunlu kılmalı ve desteklenmelidir.

5. Okul yönetimlerinin ders dışı etkinliklerini olumlu bakmaları için yasal yaptırımlar hazırlanmalıdır.

6. Okullarda, spor faaliyetlerinin yapılabilmesi için spor kulüpleri oluşturulmalıdır.

7. Bu kulüplerin yönetimi okul yöneticisi, Beden eğitimi öğretmeni, velilerden ve öğrencilerden oluşturulmalıdır. Böylece geniş halk kitlelerinin katılımı sağlanacaktır.

8. Ders dışı spor etkinlikleri tatil dönemlerinde de devam etmelidir. Bunun için öğretmenlere ek ücret verilmelidir.

9. Mahalli idarelerin ve kamu kuruluşlarının okul sporlarını zorunlu olarak desteklemeleri sağlanmalıdır.

Bütün bunlar ve bunlara benzer unsurlar faaliyete geçirildiği takdirde okullarda, öğrencilere uygun boş zaman etkinlikleri ortamının sağlanabileceği görüşünderiz.

KAYNAKLAR

1. BALTAŞ, A.; BALTAŞ, Z.; Başarılı ve Sağlıklı Olmak İçin Stres ve Başarma Yolları, 5. Baskı, Remzi Kitapevi, s.241, İstanbul, 1987.
2. GÜNDÜZ, N.; KOÇ, S., TÜVER, F.; "Orta Eğitim Kurumlarındaki Ders Dışı Sportif Etkinliklerinin Eğitim Programları ve İşlevselliği Açısından Değerlendirilmesi." 1. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu, 19-21 Aralık, s.229-238, İzmir, 1991.
3. KARAKÜÇÜK, S., Rekreasyon, s.45-48., Ankara, 1995.
4. Kalkınma Planlarında Spor, T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, s.83- 87, Ankara, 1990.
5. "ÖZANKAYA, 1980" s.27 KARAKÜÇÜK, S.,'den alıntı, Rekreasyon, s.45, Ankara, 1995.
6. ÖZGÜÇ, N.; Turizm Coğrafyası, s.3-5, İstanbul, 1994.
7. PEHLİVAN, Z.; Ders Dışı Spor Faaliyetlerinde Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yeri ve Önemi, I. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1992.
8. PEHLİVAN, Z.; ESEN, Ne, DÖNMEZ, B.;Ders Dışı Okul Spor Etkinliklerinin Eğitim Programı Açısından Araştırılması, Beden Eğitimi ve Spor II Ulusal Sempozyumu, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1994.
9. Türk Gençliği ve Sporunun Hizmetinde 60 yıl, T.C .Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, s.40, Ankara.
10. WEBER, E.; "Boş Zamanlar Sorunu" Gençlik Lideri El Kitabı, s.83, GSB Yayını, 1973.
11. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğünce Yayınlanmıştır, s.26-27, 1995.